

MAGYARHERTELEND

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	3
2. Magyarhertelend bemutatása	5
3. Örökségünk	8
4. Jellemző építészeti karakterek bemutatása	19
5. Építészeti útmutató	25
<i>Telepítés</i>	
<i>Magasság</i>	
<i>Tetőhajlásszög</i>	
<i>Tetőforma</i>	
<i>Terepalakítás</i>	
<i>Színek</i>	
<i>Kerítések</i>	
<i>Kertek</i>	
<i>Erkélyek, tornácok</i>	
<i>Anyaghasználat</i>	
<i>Ajtók, ablakok, kapuk</i>	
<i>Homlokzatképzés</i>	
<i>Részletek</i>	
6. Mai példák	47
7. Utcák, terek	51
8. Hirdetések, reklámtáblák	54
9. Sajátos építményfajták	55
10. Impresszum	56

BEVEZETÉS

1

Nagy örömünkre szolgált, hogy megalkothattuk Magyarhertelend településképi arculati kézikönyvét. A kiadvány célja, hogy bemutassa a község történetét, természeti és épített értékeit.

A kézikönyvben a településre jellemző építészeti megoldások, illetve az épített értékek bemutatása a leghangsúlyosabb. Célunk volt egy átfogó, könnyen értelmezhető ismeretanyag készítése, amely minél szélesebb körben tudja ismertetni a község történetét, értékeit. A települések esetében kiemelten fontos az utcakép megőrzése, a hagyományok ápolása.

A modern, innovatív lakóházakat a hagyományt tisztelve, az utcaképhez igazodva ajánlott megépíteni. A házak színezete, a vakolat, homlokzat, fedés, illetve a tetőforma fajtái mind fontos szempontok.

A kiadvány elsősorban a település lakossága számára lehet hasznos, de a Magyarhertelend után érdeklődők is hasznosítható ismeretekre találhatnak a kézikönyvben.

Reméljük, hogy az itt megfogalmazott tudásanyagot, ajánlásainkat a lakosság megismerheti, azokat a gyakorlatban is alkalmazni tudja. Fontosnak tarjuk kiemelni, hogy jelen kiadvány nem tekinthető lezártnak, hanem az sokkal inkább egy folyamatosan bővülő, szemléletformáló kiadvány.

MAGYARHERTELEND BEMUTATÁSA

Magyarhertelend község Baranya megyében, Komlótól nyugatra, Pécstől észak-északnyugatra, Magyarszék és Bodolyabér között fekvő település. A község területi, közigazgatási szempontból a Komlói járáshoz tartozik. Magyarhertelend és Barátúr (amely ma Magyarhertelend része) a Baranya-csatorna térségében terül el, ahol a Mecsek nyúlványai végződnek, s találkoznak a Zselic és a Völgység dombjaival.

A falvak határában húzódott valahol az a római út is, amely a lapisi vadászházon keresztül a Mecseken át észak felé haladt Sásdot érintve Arrabona (Győr) irányába. Ezt látszik alátámasztani az a római rézpénz is, melyet 1962-ben talált egy magyarhertelendi lakos a szőlőjében.

A legkorábbi utalás Hertelend létezésére egy 1276. évi káptalani oklevélben található, később a település neve az 1332. évi pápai tizedjegyzékben *Horcholond* formában szerepelt. A mai

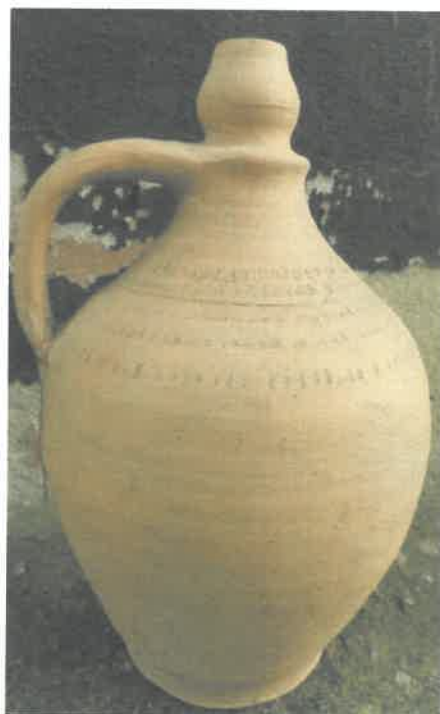
Az első katonai felmérés (1763-1787)

Magyarhertelend alapításának évét a *historia domus* adatai szerint 1738-ra tehetjük. A pécsi püspökség birtoka volt, ekkor már rendelkezett templommal, amely azonban a hódoltság idején teljesen elpusztult. Ma már Magyarhertelendhez tartozik a szintén középkori eredetű Barátúr, ahol egykor talán szerzetesek éltek, de az is lehet, hogy a név az egyházi birtokra utal.

A falu nevére vonatkozóan különböző adatok ismeretesek. Németh Béla szerint, „... a község a hegyháton Magyar-Széktől észak-nyugatra, mely egy dombot kerít be. Eredetére nézve igen régi már a pápai adóíveken előfordul 1333-ban *Horcholond* névvel, mi azt látszék mutatni, hogy neve a hordó szóból származik. Valószínűbb azonban, hogy a pápai ív e nevet csak elferdítette, -bár régi okmányok éppen ezen a vidéken használják a *horcho* nevet, -a szó a *hertelen*-ből látszik származónak, mely épp úgy sebes s más ily nemű szó s név az ott folyó és hirtelenül megáradó patakra vonatkozik.”

Ma Magyarhertelend életét a turizmus határozza meg. A Nyugat-Mecsek lábainál mesés környezet várja a természet kedvelőit. Nagyszerű kikapcsolódási lehetőséget nyújt a termálfürdő, amely sóbarlanggal, szaunával és több kültéri és beltéri medencével várja a látogatókat.

A középkori eredetű település egykoron fazekasságáról volt ismert. Szinte minden háznál készítettek edényeket, de a férfiak csupán a szükséges nyersanyag kitermelésében és hazaszállításában segédkeztek, a gölöncsérek az asszonyok voltak. Olyannyira általános volt ez, hogy azok a lányok, akik másik faluba házasodtak, többé nem készítettek kerámiát, a máshonnan hozott asszonyoknak viszont meg kellett tanulniuk a mesterségbeli fogásokat. Termékeiket (korsók, tálak, tányérok) fehér alapon népi motívumokkal díszítették, s a környező vásárokon, piacokon értékesítették. Egyik kedvelt árujuk volt a "hertelendi bugyós korsó", amely a vízbe merítéskor "bugyogott".

Kataszteri térkép

ÖRÖKSÉGÜNK

3

Kulturális örökség

A németajkú lakosságnak köszönhetően néhány igen szép gazdasági épület és lakóház található a faluban. Az egykor híres asszonyi fazekasságból mára már szinte semmi sem maradt. Magyarhertelendre az agyagkorsó készítése volt jellemző még a XIX. század második felében is. A korabeli pecséteken is az agyagkorsó sziluettje látható. A régi kemencék helyei még megfigyelhetők néhány ház kertjében, udvarában. A községben több műemléki védelem alatt álló épület is megtalálható, melyek között akad felújításra szoruló is.

1840 körül Thomaer Ignác helyi plébános így ír erről: „... – egy különös művészet virágzik itt, melyben a lakosnők a hajdani hetruskokkal vetélkednek és ez a korsókészítés. A fiatalabb vázsonceléd – asszonyok, leányok korong segédelmével kisebb-nagyobb cserépkorsókat készítenek, melyek közt az ivóvíz vitelére használt keskenyebbek „bugyogókorsó” név alatt nagy földön ismeretesek.....A korsó készítése éppen csak a hertelendi fehér népeknek kizárólag szabadalma. Az a leány, ki azt Hertelenden gyakorolja, akárhová, ha szinte Bodollára vitetik is, korsókészítésről többé nem gondoskodik, ellenben hozassék bárhonnan leány férjül Hertelendre korsós házba, a korsógyártást meg kell okvetlen tanulnia.”

A II. világháborút megelőző időben még megvoltak a népviselet nyomai Magyarhertelenden is. A női ruházat kétrészes volt, szoknyából és ingből, illetve blúzból állt. A lányok és a fiatalabb menyecskék általában fehér, puffos ujjú blúzban jártak, melyre háromszögű, tarka kasmírkendőt vettek fel. Esetenként hímezett mellényt is hordtak. A térden aluli szoknya bécsi piros volt, alsó szélén bordúrral, melyről a koszorús szoknya nevet kapta. Lábukra maguk által kötött bűtykös („ún. csöcsös”) harisnyát húztak. A férfiak fehér vászoningben jártak, melyen piros-kék-sárga-zöld hímezés volt. Feszes, fekete csizmanadrágot hordtak fekete csizmával. Vásárok, piacok, bevásárlások alkalmával kékfestő vászonkötényt kötöttek maguk elé. A régi falusi „műkedvelő előadások” megszűntével az ott használt népviseleti ruhadarabok is eltűntek.

ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKEK

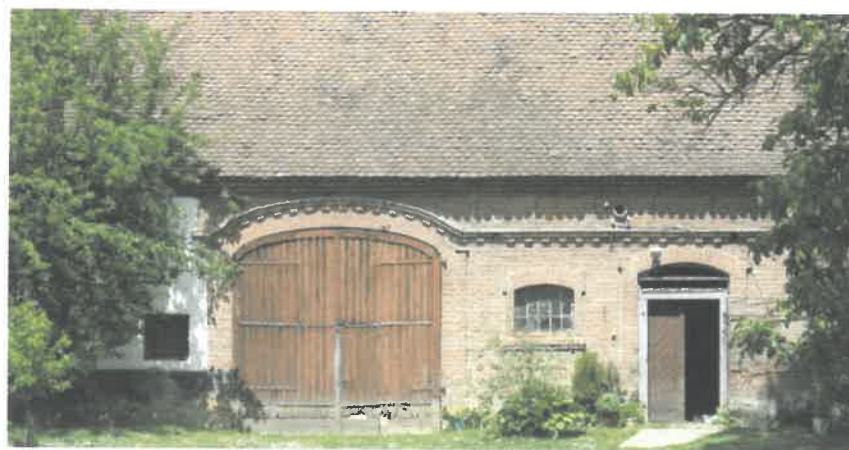
Kapucinus Sörfőzde

A magyarhertelendi Kapucinus Sörfőzde (*Osterbräu-rendszertől*), már több mint 23 éve (1994 óta) készíti pasztörizálatlan söreit, a német tisztasági törvény (*Reinheitsgebot*) és a kisüzemi kézművesség előírásait figyelembe véve. A sörfőzde épülete műemléki védelem alatt áll, 9748-as törzsszámon, 1481-es KÖH azonosítószámon, valamint 139-es helyrajzi számon.

Népi istálló és pajta

Az 1477 azonosító számon és 9745 törzsszámon agrár műemlék kategóriában került nyilvántartásba az országos védelemmel érintett, Kossuth Lajos u. 39. szám (321 hrsz.) alatt található istálló és pajta épülete.

Barátúri Rózsafüzér Királynéja római katolikus templom

Az 1912-ben épült poligonális szentélyzáródású, egyhajós, homlokzati tornyos elrendezésű templom Barátúr településrészen található. Az építmény előtt két kőkeresztet találunk, illetve a második világháborúban elesettek emlékére készült emléktáblát a templom falán láthatjuk.

A templom környezete gondozott, a helyiek ápolják vallási hagyományait, ennek bizonyítéka többek között a közelmúltban felszentelt új kereszt a templom előtt.

Fájdalmas Anya római katolikus templom

Magyarhertelend 1777-ben épült barokk római katolikus templomára félköríves záródású szentélye emlékeztet, a XIX. századi átépítés során hajója és tornya klasszicista jegyekkel került felújításra. A későbbiekben a szentélyt ismét átalakították, erre 1944-ben került sor.

A templom kisebb magaslaton állva kiemelkedik a település síkjából, ezzel a településkép meghatározója.

Műemléki védelem alatt áll 340-es törzsszámon és 1480 KÖH azonosítószámon.

Római katolikus plébánia épületegyüttese

Műemléki védelem alatt áll (azonosítószáma: 1479, törzsszáma: 9747), címe: Petőfi Sándor u. 25., helyrajzi szám: 195.

Népi lakóház – Barátúr

Barátúr már a középkorban lakott hely volt, a feltételezések szerint egykor szerzetesek lakták, mint arra neve is utal. 1745-től német telepesek érkeztek ide, a magyarok elhagyták a helységet. A XVIII. század második felében csak németek lakták. Ennek a kornak a vályogfalazatú téglaházát példázza az épület, amely az 1474-es azonosítóval és 9742-es törzsszámon került nyilvántartott műemléki érték kategóriába. Helyrajzi száma: 516.

Kastély

A községből Orfű felé haladva találhatjuk meg a kastélyt, szinte az utolsó épület a településen. A kastély homlokzati része őrizi az eredeti vonalvezetést, de az udvar felőli oldalát már jelentősen átalakították.

Magyarhertelendi Termálfürdő

1958 tavaszán urán és szén után kutatva közel 40 °C-os termálvíz tört a felszínre 350 méter mélyről, amely elsősorban reumatikus, ízületi, keringési, idegrendszeri betegségek gyógyítására, a fájdalmak enyhítésére szolgál. Az 1979-ben megnyitott kútból 1060 m-ről 62 °C-os gyógyvíz került a felszínre, mely káliumot, magnéziumot, mangánt, jódot, parafint és szénsavat tartalmaz. A víz minősége, a vizsgált alkotók alapján nátrium hidrogén-karbonátos jellegű, igen lágy, fluoridos termálvíz, melyet természetes ásványvíznek minősítettek. Az ősfás, zöld területtel körülvett fürdőkomplexum, mely egyedi építészeti stílusokat hordoz magában, 4 fedett és 7 kültéri medencével rendelkezik, mely egész évben alkalmas a vendégek fogadására. Családbarát, nyugodt környezetet biztosít az idelátogatóknak.

Kossuth Lajos u. 45. – népi lakóház

1478-as azonosító- és 9746-os törzsszámon műemléki védelem alá esik. Helyrajzi száma: 296/3.

Béke u. 3. – Lakóház és gazdasági épületei

1475-ös azonosító- és 9743-as törzsszámon nyilvántartott műemléki érték kategóriába tartozik. Helyrajzi szám: 234.

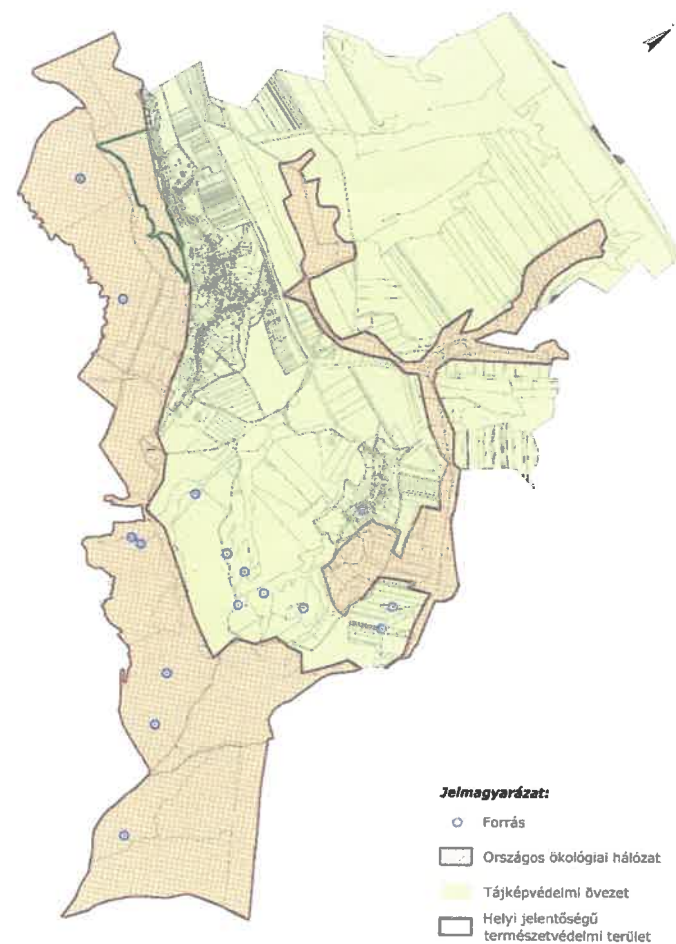
Napszentély kilátó

Magyarhertelenden, a Mecsek-Hegyhát szívében 2007-ben kőalapra épült fából készült kilátó. 4 szintes, 19 méter magas. A kilátót Napszentélynek nevezték el, mivel az eredeti tervek szerint napóráként is funkcionált volna. A hatalmas építményből 15-20 kilométerre is el lehet látni, szép időben látszik a Tubes és a pécsi TV-torony is. Jelenleg nem látogatható.

Természeti értékek

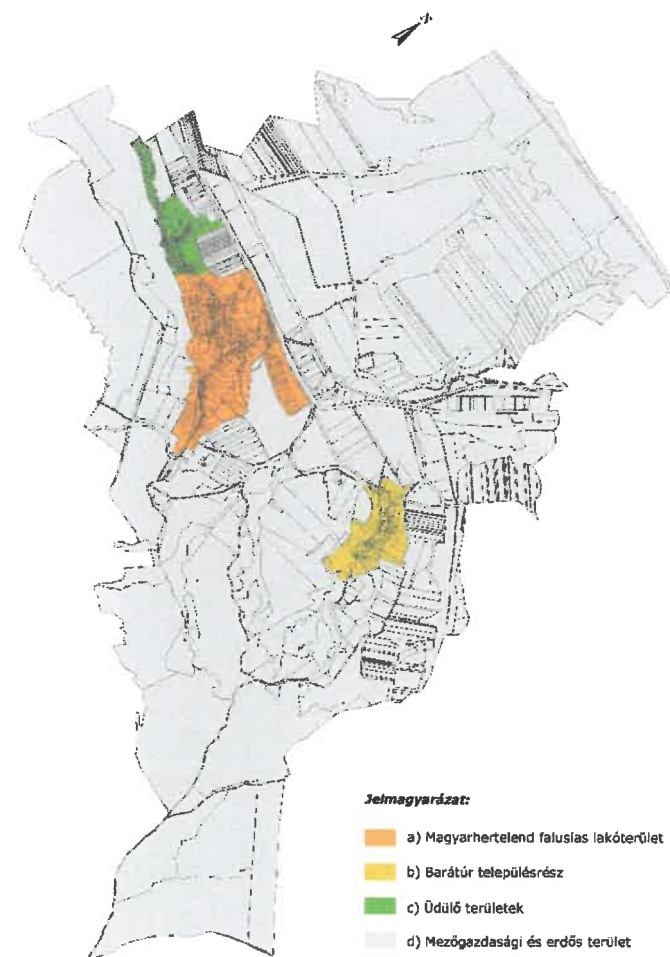
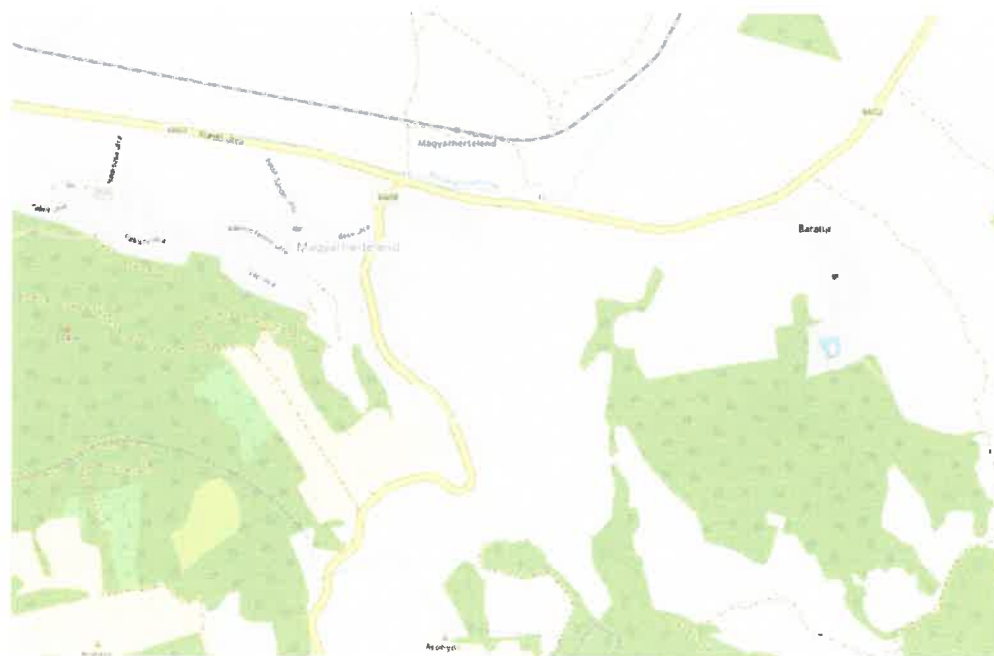
A település a Baranya-csatorna térségében, a Mecsek északi lankáinál, a Zselic és a Völgyesség dombjainak találkozásánál fekszik. Külterületének északi felén a megművelt szántóföldek, míg déli felén elsősorban az erdős dombok, rétek dominálnak. A térségre jellemző morfológiai adottságok a településnek és környékének változatos, megkapó látképet biztosítanak. A falu felett elterülő erdő sajátos mikroklímát biztosít a településnek, így az ide látogatók egészséges, tiszta levegőben pihenhetnek. Magyarhertelenden található két tó, melyek turisztikailag hasznosíthatók, elsősorban a helyi lakosság rekreációs és szabadidőeltöltési lehetőségeit szolgálják.

Jellemző építészeti karakterek bemutatása

Magyarhertelenden az arculati jellemzők tekintetében négy eltérő karakterű területrész különböztethető meg.

A település törzsterülete kettéosztható falusias lakó-, illetve üdülőterületre. Szintén falusias lakóterület, de földrajzi különállósága miatt külön egységként kezelendő az egykori Barátúr település területe, mely ma Magyarhertelend részét képezi. A mezőgazdasági és erdős terület a község külterületét fedi le, amely egy nagyobb üzemi területet, illetve egy-két kisebb, különálló épületet leszámítva nem került beépítésre.

Történeti előzmények bemutatása

Az első és második katonai felmérések térképein jól látható, hogy az addig meglévő lakóházak nagy része az utcára merőlegesen épült, vagyis a falu fésűs beépítésű. Ez tulajdonképpen az utcára merőleges hossztengetű, sátoztetős házakat jelenti, melyek oromfallal fordultak az utca felé. A lakóház hosszan benyúlt a telekbe, a főbb melléképületek (istálló, ólak, színek) mögötte sorakoztak.

A házakat a telek oldalhatárára építették, mert a porták kihasználtsága így volt kedvezőbb. Az itt lakó népesség életvitelének és létszámának változásával a település alaktana is átalakult, a házak elhelyezkedése már nem szolgálta a gazdálkodás és állattartás céljait.

A szalagtelkek felosztásával új utcák alakultak ki, és az épületek elhelyezkedése rendezetlenebb lett.

A lakóház merőleges telepítéssel nézett az utca felé, hátul pedig gazdasági épület kapott helyet. Az utcaképet a házak oromzatainak ritmusa adta.

Magyarhertelenden a lakosság rendszeresen gyakorolta vallását, amelynek következtében hamar kialakultak az egyházi célú középületek a község központjában.

Falusias lakóterület

A magyar és német lakosság folyamatosan formálta a települést, mely egy egyutcás, orsós útfaluból - a betelepülések hatására - halmazfalu szerkezetűvé bővült. A központban a módosabb lakónépesség – nagyobb léptékű – lakóházai még ma is megtalálhatók. A településkép másik meghatározó eleme a község temploma és környezete, amely szintén magaslaton helyezkedik el. A falusias lakóterületen az oldalhatáron álló, utcára merőleges rendszerű kialakítás a leginkább jellemző, az utcával párhuzamos telepítésre kevés példát találunk. A házak a község történeti részén jellemzően az utcavonalon állnak, általában az utcára merőleges telepítéssel. A polgáriasodás természetes velejárója volt az L alaprajzú lakóház, azaz az utcafronttal párhuzamosan futó új, bővített tömeg megjelenése.

Üdülőterület

A település központi részéről nyugat felé haladva a települési igények és az 1958-ban feltárt közel 40 °C-os termálvízhez kötődő turizmus szükségleteinek kielégítésére kiépült a többszintes lakóépületekből álló üdülőterület. A 2011-ben megújult termálfürdő épületében egész évben beltéri medencékkel, éttermekkel, valamint Magyarországon egyedülálló szaunaparkkal várják a vendégeket. Ez a településrész a község központi részénél lazább szerkezetű, több zöldfelülettel, áttört kerítésekkel, így az utca felől nyitottabb képet mutat. Az épületek formálása változatosabb; a különböző korok építészeti stílusai fellelhetők a területen.

Barátúr településrész

Magyarország leírása – Vályi András: „BARÁTÚR. Elegyes lakosú falu Baranya Vármegyében, lakosai katolikusok, fekszik Péts Városától, mellynek filiája, nem meszsze; határjának termésbéli tulajdonságai, 's vagyionnyai is középszerűek, második Osztálybéli.”

Barátúr nagyjából egy időben alakult ki Magyarhertelennel. Szerkezete egyutcás település volt, 1981-ben csatolták Magyarhertelendhez. Beépítése változatos, megtalálunk az utcavonalra merőleges és azzal párhuzamos épületeket is. Oldalhatáron álló házak jellemzik, az udvar határát az útra párhuzamos gazdasági és melléképület zárja le több helyen. Gyakori a haszonkert kialakítása is.

Mezőgazdasági és erdős terület

Magyarhertelend külterületének nagy része mezőgazdasági termelés alatt áll, továbbá megújulóban van a haszonállat tenyésztés. A lakóövezettől délre kiterjedt erdőség található, mely mellett két tó is felfedezhető, egy Magyarhertelend keleti részén a Kossuth utca mellett, a másik Barátúr településrész egyetlen utcájának végében. Mind a két tó turisztikailag hasznosítható, kedvelt úticél az idelátogatók körében.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

Magyarhertelend falusias lakóterülete és Barátúr településrész

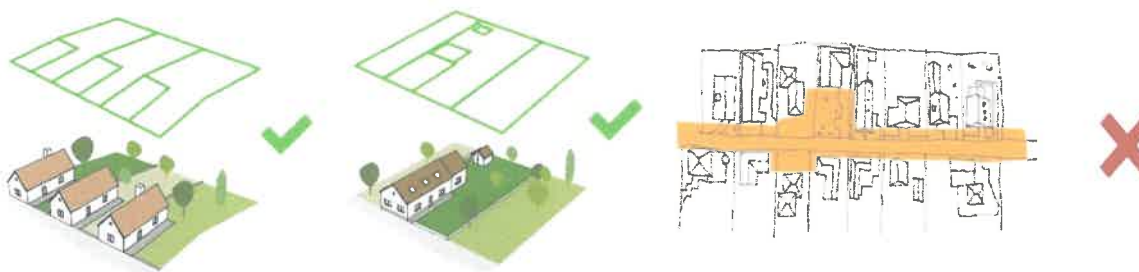
5

TELEPÍTÉS

Magyarhertelend központjában, a Petőfi utca templom környéki részén az utcavonalas telepítés jellemző. A házak homlokvonalától folytatódólagosan, a homlokzati határon megépített tömör kerítések által alkotott vonal ad egységes utcaképet, azonban megjelennek a kerítésoszlopok közti áttört kerítéselemek is, melyek a terep vonalát követve, függőleges ugrásokkal tagoltak.

A központi lakóterületen az oldalhatáron álló, utcára merőleges rendszerű kialakítás jellemző leginkább, de a később kialakult szövetben találunk az utcával párhuzamos telepítést is, az építési korszakra jellemző háztípussal.

Új ház építéskor javasolt az adott utcában meglévő épületek telepítéséhez illeszkedni. Indokolatlanul elforgatni a jellemző tengelytől, vagy visszahúzni az épületet nem javasolt.

Példa a településen helyes telepítésre. A szomszédos épületek utcavonalas telepítésben illeszkednek egymáshoz.

MAGASSÁG

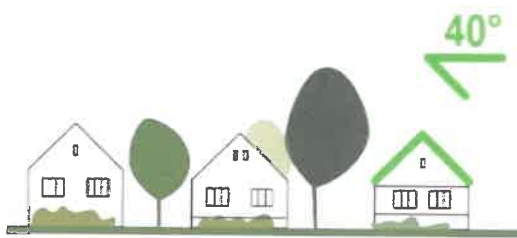
Településképi szempontból indokolt, hogy a jelenlegi szövetbe újonnan beilleszteni kívánt házak hasonló építménymagassággal épüljenek, mint a már meglévő épületek.

A település történeti magját jelentő központi lakórészen - a főtér kivételével - egyedi estektől eltekintve, az egyszintes házak a jellemzők, melyhez javasolt illeszkedni.

TETŐHAJLÁSSZÖG

A településrészekben a meglévő lakóépületek tetőhajlásszöge általában 35-45 fok közötti. Új házak építéskor, felújításkor ügyeljünk arra, hogy azok hasonló tetőhajlásszöggel készüljenek, mint a környezetükben található épületek.

Példa a településen tetőhajlásszög és magasság illeszkedésre.

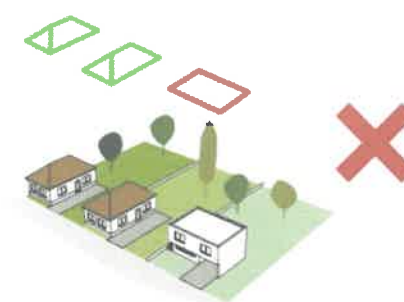
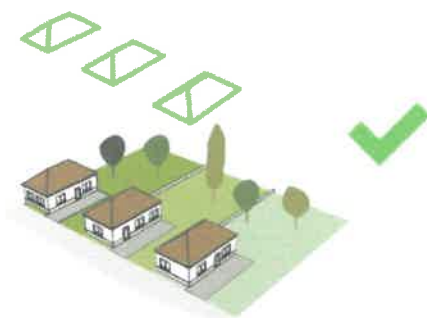
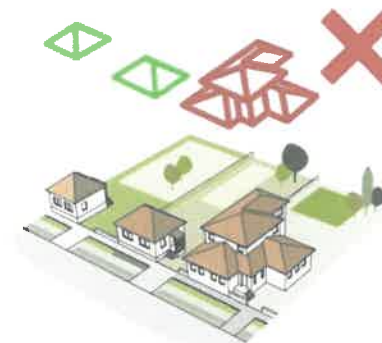

TETŐFORMA

A településrészeken lévő tetőformák általában egyszerű nyereg- vagy sátoztető, néhol kontyolt nyeregtető.

A nyeregtetős vagy sátoztetős házakból álló utcaképbe nem javasolt tördelt, összetett tetőformájú épület.

A manapság divatos, „mediterrán” tetőhajlásszögű, tetőformájú ház nem illeszkedik a falusias település karakterébe, ezért ilyen tetőformájú épület építése itt nem javasolt.

Példa a településen megfelelő tetőformára. A szomszédos épületek tetőformája, magassága hasonló, amely egységes, szép utcaképet eredményez.

TEREPALAKÍTÁS

A település domborzata változatos. Az épületek telepítésénél ügyelni kell a terepviszonyoknak megfelelő telepítésre. Nem megfelelő, ha az épületet belevájjuk a terepbe, ezzel nagy árkot képezve.

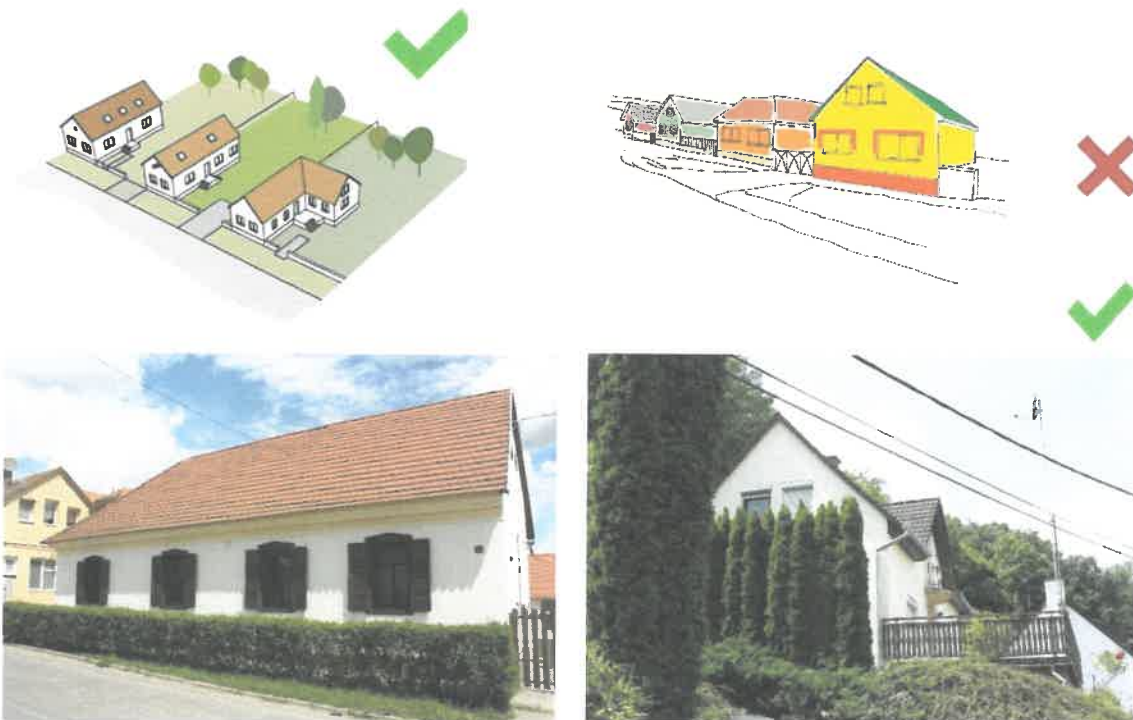
SZÍNEK

Magyarhertelend falusias karakterű területén és Barátúr településrészén a homlokzatok színvilága változatos, de jellemzően világos színű.

A fennmaradt építészeti értékek között gyakori a takaratlan téglafal, díszített struktúrával, amely már az új építésekénél is megjelenik.

Új épület kialakításánál vagy meglévő épület felújításánál is ajánlott a fehér, vagy a pasztellszínek világos árnyalatainak használata. A harsány, élénk színek használata kerülendő.

Példa a településen megfelelő színhasználatra. Javasolt a fehér vagy a világos tónusú, pasztellszínű vakolat, sötét színű nyílászáró, emellett elfogadható a díszítő téglaburkolat használata.

KERÍTÉSEK

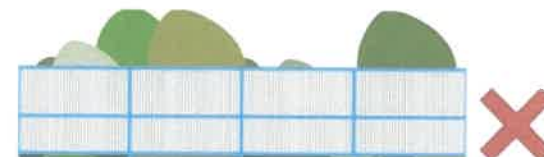
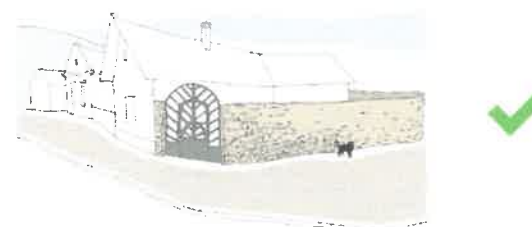
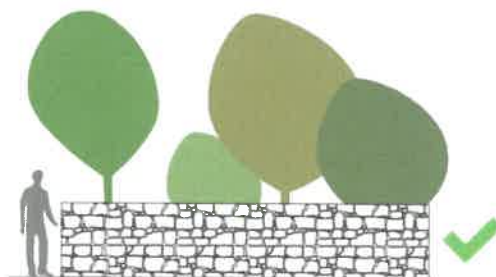
A településrészek belső részein az utcavonalas beépítés a leginkább jellemző, tömör kerítéssel. A külső részen előkertes telepítést találunk, áttört kerítésekkel. Új építésnél alkalmazkodjunk az adott utcában jellemző kialakításhoz.

A tömör kerítéseket célszerű a ház színével egyező színű, vakolt felülettel ellátni, felújítani.

Településképileg meghatározó elem az egykori uradalmat határoló tömör, épített kerítés.

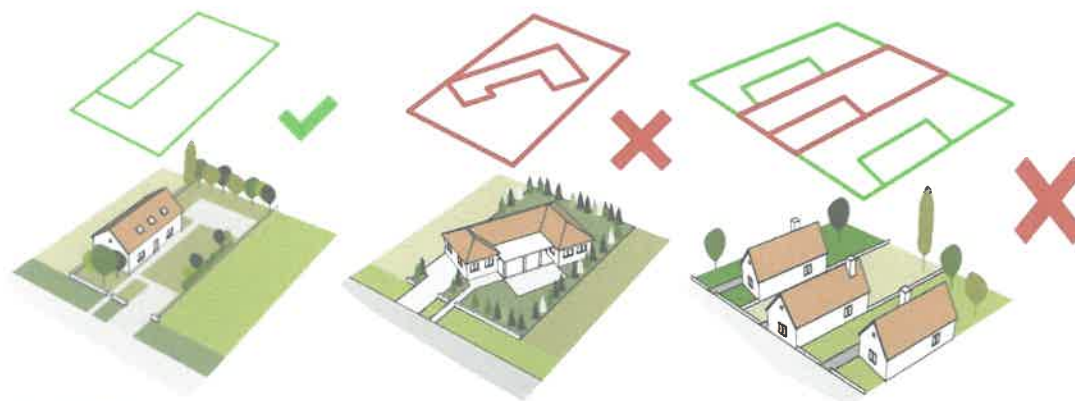
Kerüljük az előregyártott betonelemekből épített, illetve a teljesen áttört, nád- vagy drótfonatos kerítés alkalmazását az utcafronton.

Magyarhertelend, üdülőterületek

A fürdőhöz kapcsolódó szállásfunkciót kiszolgáló részek útmutatóját abban az esetben mutatjuk be, amikor azok eltérnek a falusias karaktertől, illetve Barátúr településrészthől, vagy javasolt kiemelni, megkülönböztetni ezeket a részeket. Az épületek falainak színezésére itt is a világos pasztellszíneket javasoljuk, azonban az utcakép színesebb, változatosabb lehet.

TELEPÍTÉS

A Magyarhertelend üdülőrészét alkotó utcákban az előkertes, oldalhatáron álló telepítés a jellemző.

Ezekben az utcákban az épületek formálása szabadabb lehet, de telepítés tekintetében a szomszédos épületekre jellemző előkert megtartása szükséges. Az épületeket elforgatni a jellemző tengelytől és nagyobb mértékben hátrahúzni nem célszerű. Az egy vonalban lévő házak adják a harmonikus utcaképet.

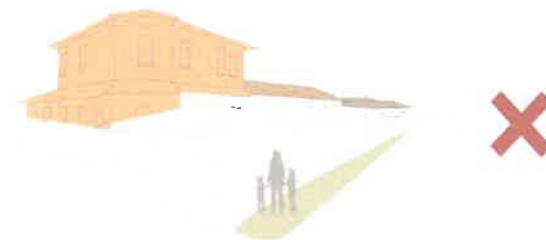
TEREPALAKÍTÁS

A terepbevágás kerülendő. A természeti környezet épségének megőrzése fontos szempont.

MAGASSÁG

Az üdülőterületen a lakóházakat javasolt egyforma magassággal tervezni, az adott utcára jellemző szintszám figyelembevételével. Magyarhertelenden legnagyobb számban ezen a területen találunk kétszintes épületeket.

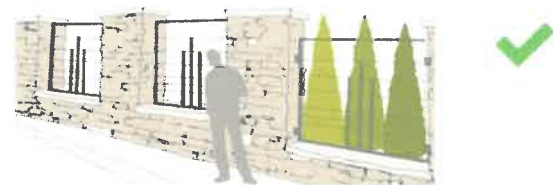

TETŐHAJLÁSSZÖG tekintetében a falusias karakterű területen és a Barátúr településrészen meghatározott hajlásszöghöz képest nagyobb szabadság megengedett.

KERÍTÉSEK

Ezekén a részeken javasolt az áttört kerítés építése. Új építésnél alkalmazkodjunk az adott utcában jellemző kialakításhoz. Az áttört kerítés vagy kertkapu növeli az utcában az átláthatóságot. Kerüljük a teljesen áttört, drótfonatos kerítés utcafronton történő elhelyezését. A településen néhol megjelenik a kerítés funkciójú sövénykialakítás.

A településen a fa, mint építőanyag számos helyen megjelenik. Az üdülőterületen is javasolt az áttört fakerítések alkalmazása. A modern változatok, léckerítések mellett megjelenhet a hagyományos, motívumokkal díszített kialakítás is. A településrészen az alacsonyabb kerítésmagasság nem okoz zavaró látványt, sőt karakteres megjelenést biztosít.

A fakerítések folyamatos karbantartást, felületkezelést igényelnek, hiszen az időjárási elemek folyamatosan terhelik a szerkezeteket. A felületkezelés, a megfelelő előkészítés elengedhetetlen folyamatok.

A bal oldali kép a falusias karakterű településrészen készült, de kialakítása az üdülőterületen is ajánlott.

Magyarhertelend

KERTEK

Ápoljuk a ház előtti virág- és növényt, hogy az kellemes hangulatot biztosíthasson. Az utcavonalas beépítés esetén az előkert közterületen, a járda és az úttest között alakul ki. Településkép szempontjából is meghatározó az utcák, utcai előkertek, közkertek, parkok szép, esztétikus megformálása. A szépen gondozott gyepek, virágok az egész utca képét javíthatják.

Előkertes telepítésű utcánál a jellemzően áttört kerítések vizuálisan csak kismértékben határolják le a telek határát. A ház és a kerítés közötti előkert együtt él az utcával. Erre példa a településen készült jobb oldali kép.

Figyelemreméltó a strand környékének, illetve a strand területének parkosítása. Jól megválasztott növények kerültek telepítésre, melyek láthatóan folyamatosan gondozás alatt állnak.

Udvar, pihenőkert

A falvak életében fontos szerepet töltött be a mezőgazdaság. A lakóházak mögött az emberek megteremtették maguknak a szükségleteikhez igazodva a konyhakerteket, amelyek szépen megformálva vizuálisan is tápláltak.

A kor igényei szerint a konyhakertek fokozatosan adják át a helyet a pihenőkertek számára.

A kikapcsolódást a kert épület mögötti, nyugodt részében kerti sütővel, árnyékot adó – a főépülethez léptékben és formavilágban is igazodó – építménnyel támogatjuk. A kertben javasolt az éghajlatnak, a táj jellegének megfelelő növények, virágok ültetése.

TORNÁCOK, ERKÉLYEK

A magyar népi építészetnek jellegzetes elemei voltak a tornácok. A tornác elhelyezkedését vizsgálva Magyarhertelend emlékei közt megjelenik az oldaltornác, amely a sváb és a magyar építészetben is jellemző forma.

A településen jellegzetes az udvarra nyíló tornác, ahonnan nincs közvetlen kapcsolat az utca irányába.

A településen az oszlopos tornác a leginkább elterjedt, mellvédes kialakítással. Uralkodó színezet a hagyományos, fehér szín. Találunk továbbá faragott, faszerkezetes tornácra is szép példát.

A múltban a tornácok közösségi térként szolgáltak. A hagyományos lakóházak mellett a modern építészetben az erkélyek tölthetik be ezt a szerepet. A többszintes, vagy akár egyszintes lakóházak esetében is megfigyelhető az erkélyes kialakítás.

Az erkély a kikapcsolódás tökéletes helyszíne, díszíthetjük növényekkel, de akár kisebb fűszernövényeket is termeszthetünk itt.

ANYAGHASZNÁLAT

Településképi szempontból javasolt a cserép alkalmazása.

Kerülendő a településképi szempontból káros hullámpala, illetve a fém hullámlemez használata. Egy tetőn ne alkalmazzunk többféle héjazati anyagot! *A képek nem a településen készültek.*

AJTÓK, ABLAKOK, KAPUK

Magyarhertelenden található néhány hagyományos épület, melyek főhomlokzatának hangsúlyos eleme az osztott üvegezésű faablak. Az utcavonalra merőlegesen elhelyezkedő homlokzati falban általában két ablak került kialakításra. Sajnos ezek egy része már átalakításra került, vagy redőny fedt el.

Az épületek utcai homlokzatán árnyékolásra külső tokos, műanyag redőny helyett alkalmazzunk fa zsalugátert. A nyílászárók javasolt színvilága a barna, a sötétzöld és a szürke. Az ablakokat keretező vakolatdíszek inkább a nagyobb léptékű épületekre jellemzőek.

A település lakóépületei között megtaláljuk az utcára párhuzamosan épült, polgárosodás vonalát követő épületeket is. Kialakításuk az utcavonalra történt, az épület homlokzata ellátja a kerítés funkcióját is, jelöli a telekhatárt, védelmet biztosít. Ezen lakóépületek kapuzata fából készült, megőrzésük ebben a formában ajánlott.

A gazdasági épületek esetében szintén megfigyelhető az utcai kapukhoz hasonló kialakítás, ugyanakkor ezek nem közvetlenül az utcáfrontra nyitnak, hanem egy belső udvarra. Ezen épületek Magyarhartelend építészeti örökségének részét képezik.

HOMLOKZATKÉPZÉS

Magyarhertelend falusias karakterű területe és Barátúr településrész

Az épületek utcai homlokzatán vakolatdíszek már nem jellemzőek. A fennmaradt emlékeken is inkább a nyílásokat hangsúlyozó keretdíszek, az oromfalat keretező párkányok, illetve az utcavonallal párhuzamosan telepített épületek homlokzatát tagoló, függőleges díszítőszávok voltak jellemzőek.

A felújítások során a stilizált homlokzat, amelyen a világos falszínből sötét színnel kiemelkedő nyílások, és a hangsúlyt erősítő zsalugáteres árnyékolók teremtenek kontrasztot, a települési arculatba jól illeszthető.

Újabb építés esetén a homlokzat egyszerű, a mai kor igényeinek megfelelően kialakított. Összetettebb homlokzatkialakítás a többszintes épületeknél figyelhető meg.

Ezen a Barátúrról fennmaradt fotón az utcafronti homlokfalon hagyományos vakolatdíszek láthatóak.

Fürdő- és üdülőterület

A központi lakóterületről a fürdő irányába haladva átalakul az épületek karaktere. A hagyományos formavilág elmaradásával a homlokzatképzés is változik.

A terület formaszabadsága mellett az új építésnél ügyelni kell arra, hogy a homlokzat a környezetéhez és a táji környezethez illeszkedő módon kerüljön megvalósításra. Megjelenhet a tetőtérbeépítés, illetve a nagyobb tetőhajlásszög, amely eltérést mutat a falusias karaktertől.

RÉSZLETEK

Az építészeti emlékek őrzik a korabeli mesteremberek keze munkáját, amelyek jellegzetes motívumként az idők során a település részévé váltak. Ezek a motívumok és részletek a mai értékmegőrző felújítások során újraértelmezésre kerülnek.

A településszépítő mesterek és művészek a népi motívumok által megihletve az utcabútorokban és térszobrokban igyekeznek visszaadni a települési emberek sajátját. Továbbá a lakóházak faszerkezetei is részletképzést hordozhatnak.

MAI PÉLDÁK

Régi, népi építészeti karaktert hordozó épületek felújítása, újak építése

A népi építészeti értéket hordozó épületek gondos felújítása fontos feladat. Magyarhertelenden több régi lakóházat is találunk, melyek közül néhányat felújítottak. A lakóépületek gondos fenntartására, illetve azok újrarendelésére is találunk példát a településen.

A központi lakóterületen megmaradt építészeti emlékek között számos, eredeti funkcióját tekintve gazdasághoz kötődő épület (épületrész) található, melyek új funkcióval való megtöltésével revitalizálhatóak lennének, de fontos, hogy ne csak a házban, hanem az udvarban és térfalakban is gondolkozzunk! Ügyeljünk a belső udvar burkolatának, zöldfelületeinek igényes kialakítására.

Amennyiben régi ház bővítését tervezzük, településképi szempontból javasolt az utcai homlokzat megtartása. Nagyobb méretű épületrész vagy nyílászáró lehetőség szerint az udvar felé kerüljön kialakításra.

A felújításnál figyeljünk arra, hogy az utcai homlokzat karakterét őrizzük meg, ne helyezzünk el stílusidegen ablakot, árnyékolót, de a homlokzati nyílászárót ne is falazzuk be.

Rekonstruáljuk az eredeti ablakosztást, mert a homlokzat a ház arca, ablaka pedig a szeme!

Újépítésű épületek építése, felújítása a településkarakterbe illeszkedően

Az új épületek építésekor és meglévő épületek felújításakor figyelemmel kell lenni a múlt hagyományainak megőrzésére, a település karakteréhez illő kialakításra. A modern anyagokkal mai igényeknek megfelelő épületek megvalósítására van lehetőség. Ügyelni kell arra, hogy az újépítésű lakóházak ne rontsák a településképet, részletképzésükkel, anyaghasználatukkal lehetőség szerint illeszkedjenek a hagyományos arculathoz.

(A képek nem mind a településen készültek.)

UTCÁK, TEREK

Magyarhertelend történeti utcaszerkezetéből adódik, hogy a középületek a – templomot orsós térrel körülölelő – Petőfi utcán és a Kossuth Lajos utcán helyezkednek el. A Petőfi, az Ady és a Kossuth utca találkozásának teresedésében található a község főtere, mely térkő burkolattal van ellátva. Itt teremti meg a település fából faragott utcabútorok és növények által alkotott környezetben a helyi lakosság számára a találkozási pontot, amely az eltérő korosztályok számára egyaránt tartogat élményeket.

A település utcáin általában zöldfelületi sáv választja el a közlekedésre szolgáló felületet az épületektől, ezeknek a zöldfelületeknek az utcánként egységes gondozása javít a településképen. Az utcaszerkezetben meglévő kis teresedések emlékművek, fészületek felállítására adnak lehetőséget, melyre szintén találunk szép példákat Magyarhertelenden.

A képeken néhány településképi szempontból meghatározó, faragott szobor látható, melyek hangulatos környezetet teremtenek.

Az alkotások megóvása, gondozása folyamatos a településen, a faragás hagyományának köszönhetően a jövőben további művek is megjelenhetnek a község terein, melyek tovább növelhetik a településképi esztétikáját.

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

Az épületek homlokzatára színes fényreklám helyett a hagyományos cégérek elhelyezése javasolt. A házak falaira, illetve a kerítésre kerülő reklámok mérete legfeljebb 1 m² lehet.

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

9

Parabola antenna, klímaberendezés és más műszaki berendezések elhelyezése a főhomlokzaton kerülendő. Ezek a berendezések megzavarhatják a település egységes arculatát. Telepítsük őket az oldalhomlokzatra vagy a főhomlokzattal párhuzamos oldalra. A napelem telepítése során a tájolás nagy szerepet játszik. Amennyiben lehetőségünk van rá, ne a főhomlokzat felőli tetőrészre helyezzük el az elemeket. Ha nagyobb, árnyékmentes földterületünk van az épületünk mellett, ajánlható még a talajon, lábazatra történő elhelyezés is.

A jobb felső képen példa látható antenna álcázására. Ma már fenyőfára hasonlító kialakítás is lehetséges, így a településkép nem sérül, az antenna beleolvad a környezetébe és nem okoz zavaró látványt. A villanyóra elrejtésére jó megoldás a homlokzatba beépített kis szekrény, amely stílusában illeszkedik a nyílászárókhoz.

IMPRESSZUM

MAGYAREHERTELEND KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZAT

E-MAILCÍM: polgarmester@magyarhertelend.hu

CÍM: 7394 Magyarhertelend, Kossuth Lajos u. 46.

TELEFON: 06-72-521-000

POLGÁRMESTER: Szeledi Katalin

FŐÉPÍTÉS: Farkas István

FŐÉPÍTÉS E-MAILCÍME: magyarhertelend@foepitesz.com

SZERKESZTETTE: Bujáki Bence

SZÖVEG: Bujáki Bence, Kovács Krisztián, Kőrösi Emese Edit

FOTÓ: Farkas István

ÁBRÁK: Lechner Nonprofit Kft.

GRAFIKAI TERVEZÉS: Bujáki Bence

Magyarhertelend, 2018. február 8.

A kézikönyvben szereplő fotók nem kizárólag a településen készültek!

Az építészeti útmutató, a mai példák és a reklámhordozók fejezetekben szereplő javaslatok közé máshol készült fényképeket is beillesztettünk saját adatbázisunkból, hogy olyan mintákat tudjunk bemutatni, melyek a település arculatát, karakterét pozitív irányba módosíthatják.

A kézikönyvben kerülendő példaként szereplő képek nem a településen készültek.